

מועלין⁽⁴⁰⁴⁾ כמבואר לעיל [ט א].

לכן, מבררת הגמרא⁽⁴⁰⁵⁾: מנין לנו [ולמשנה במסכת תמיד, הנ"ל] שגם דשן מזבח הפנימי והמנורה שמו שם, באותו "מקום הדשן".

בשלמא

אלא, דשן מזבח הפנימי, מנלן, שמקומו שם בבית הדשן?

404. שיטה מקובצת.

405. פירוש זה בגמרא הוא מסקנת התוס'.

ולפי מסקנא זו, אין ספק שבתרומת הדשן של מזבח החיצון, מועלין מן התורה. וכן אין ספק שבדשן מזבח הפנימי והמנורה, אין מועלין. וכל הדיון בגמרא, הוא, על קביעות מקום דשן מזבח הפנימי והמנורה.

ובתחלה רצו התוס' לפרש, שדיון הגמרא הוא על עצם דין המשנה שאין מועלין בדשן מזבח הפנימי והמנורה. ולפי פירוש זה, מבררת הגמרא: בשלמא דשן מזבח החיצון, אין! מועלין משום שנאמר ושמו, וכבר נגמרה מצותו, אלא [על פי שיטה מקובצת] מנלן שבהנחת דשן מזבח הפנימי כבר נגמר מצותו, שהילכך אין מועלין?

והתוס' אינם מקבלים פירוש זה כלל, משום דאדרבה, ממה שנאמר "ושמו" דרשינן [בתחילת העמוד] שכן! מועלין.

עוד פירשו התוס', והוא פירוש המיוחס לרש"י ורבינו גרשום, ושיטת הר"י [יומא שם וזבחים מו א], שהגמרא מדייקת ממה שאמרה המשנה "לא נהנין ולא מועלין", שהיינו דוקא אחרי השמתו במקום הדשן, משום שכבר נעשית מצותו והוא הדישון. משמע, שעד שלא נדשן, מועלין בו, כי הוא עדיין קודם שנעשית מצותו, ומשמע שמצוה לדשנו.

ועל כן, מקשה הגמרא, בשלמא בתרומת הדשן של מזבח החיצון, שייך לומר נעשית מצותו כי יש מצוה לדשנו [ובכל זאת מועלין בו

אחרי עשיית מצותו, כמבואר לעיל מפני שנאמר "ושמו"], אלא, דשן הפנימי, מנלן שיש בכלל מצוה לדשן, שייאמר עליו "קודם שנעשית מצותו" ו"אחר שנעשית מצותו".

ובתחלה רצו התוס' לפרש פירוש זה, שדיון הגמרא הוא, לענין מעילה התלוי בנעשית מצותו, והתוס' חוזרים בהם, מפני שזה אינו נכון. ולדעתם אין מועלין בדשן מזבח הפנימי, אפילו לפני דישונו והוצאתו, כמו שאמרה הגמרא [פסחים כו א] שאין מועלין בקטרת [והוא דשן מזבח הפנימי] משעה שתעלה תמרתו.

על קושיא זו מתרץ הטהרת הקודש [זבחים מו א], שאינה קושיא.

שמה שאמרה הגמרא שם, הוא, רק שאין מועלין בריח, ואינו סותר למה שנאמר כאן שמועלין בעצם הדשן.

והאמת, שחילוק זה וסברא זו כבר כתבו התוס' ישנים [יומא ס א], וזה לשונם "ויש לומר שבריה אין בו מעילה, שלא ניתנה תורה למלאכי השרת, שאי אפשר שלא יהנו ממנו בחפינה ובפיטום ובהולכה ובהקטרה, ורבנן הוא דגזרו ביה. אבל אחר שנעשית מצותו לא גזרו ביה מידי".

אי נמי: ריח אין בו ממש כמו קול ומראה. אבל דישון מזבח הפנימי והמנורה יש בו ממש. ונחזור לדברי התוס':

על כן, מפרשים התוס' לפירוש זה, שדיון הגמרא איננו לענין מעילה, אלא דיון סתמי, מנלן שמצוה לדשן.

[גם על איסור הנאה בלבד שיין לומר נעשית מצותו, כמבואר בהערה 380 בשם הקרן אורה]. ומתרת הגמרא, שנלמד ממה שאמרה התורה "דשן", וזה מוסב על דשן הפנימי, כמבואר בהמשך הגמרא, ובאה התורה ללמדנו שכל הדשנים שווים זה לזה, ובכולם אסור ליהנות מן התורה, למרות שאין בהם מעילה.

והילכך, מפרש דברי המשנה "המקדיש דישון בתחילה" באפר כירה, מפני שלשיטתו, אין מועלים כלל בדשן. כמבואר בהערה 380, בפירושו השלישי, קחנו משם.

השלמת שיטת הריצב"א:

הקשו שם התוס', מדוע דשן מזבח הפנימי, אין מועלין בו, אפילו קודם דישון, משעה שתעלה תמרתו, ואילו בתרומת הדשן של מזבח החיצון, מועלין קודם תרומת הדשן. [ביאור יתר: הלא לשיטה זו "כל הדשנים שוין"]?

ומבארים התוס': תרומת הדשן הוא מעשה "עבודה", והא ראייה: היא צריכה בגדי כהונה, [וסברא זו כבר הוזכרה לעיל הערה 273] כמו שאמרה התורה [שם] "ולבש הכהן מדו בד וגומר", ואילו דישון מזבח הפנימי, אף על פי שיש חיוב ומצוה לדשן, מכל מקום, אינו "עבודה", ואינו צריך בגדי כהונה.

הגרי"ז דייק לשון התוס', שהם לא ביארו בדישון המנורה, אם הוי עבודה. וברור, בלי שום ספק שהוא עבודה, שהרי נאמר [שם] "והקטיר עליו אהרן... בהיטיבו את הנרות".

והנה, המשנה למלך [פרק שלישי מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב] כתב, שגם דישון המנורה, אינו עבודה. ולכאורה, דבר זה קשה להולמו.

ומאידך גיסא, הרי הריצב"א פירש כן את המשנה, המשווה דישון המנורה לדישון מזבח הפנימי, ובשניהם אין מועלין, לפי שאינם עבודה. והדברים לכאורה סותרים.

ומבאר הגרי"ז על פי דרכו בקודש, כנ"ל.

ועל כך מביאה הגמרא דרשות הכתובים.

התוס' אינם מקבלים פירוש זה, משום שהגמרא מבררת [בהמשך] "מנורה מנלן"? ואם נאמר שכל הדיון הוא, מנלן שיש מצוה לדשן, קשה, הלא ברור שיש מצוה לדשן את המנורה, והרי מקרא מלא אמר הכתוב [שמות ל] "בהיטיבו את הנרות"?

על קושיא זו מתרץ הגרי"ז בספרו על הרמב"ם [הלכות תמידין ומוספין]. ומחדש, שבהטבת המנורה יש שני דינים. האחד, על נרות המנורה, וכלשון הגמרא [מנחות נ א] "אי לאו דעביד הדלקה מאורתא, הטבה בצפרא מהיכא", וזה נלמד ממה שאמרה התורה "בהיטיבו את הנרות". והנה, מדין הטבת הנרות, עדיין לא שמענו דין מעילה על הדשן, שכל הדין הוא, שהנרות תהיינה נקיות ומוכנות להדלקת יום הבא, ואין כאן שום חלות קדושה על הדשן. הלכך, מחדשת כאן הגמרא [לפי פירוש זה], שיש חלות דין על הדשן עצמו לדשנו ולהניחו אצל המזבח. ודין זה של דשן מביא דיני מעילה על הדשן.

עוד שיטה מובאת שם בתוס' [יומא] בשם

הריצב"א.

ולדעתו מה שאמרה המשנה על דישון מזבח הפנימי והמנורה, "לא נהנין ולא מועלין", פירושו: לא נהנין, מן התורה, ובכל זאת אין מועלין, מפני שכבר נעשית מצותו. ועיין שם שמוכיח כן מתלמוד הירושלמי.

ולשיטתו [וכבר הובאה לעיל בהערה 401] גם בתרומת הדשן אין מועלין, אלא אסור באיסור הנאה בעלמא.

ועתה, מבררת הגמרא, בשלמא תרומת הדשן של מזבח החיצון אסור בהנאה [בלי מעילה] משום שנאמר "ושמו", אלא הפנימי מנלן שיהא אסור בהנאה לאחר שנדשן.

וביותר, אפילו קודם שנדשן, מנלן שיהא אסור בהנאה, ומכל שכן לאחר שנעשית מצותו

באותו מקום?

ומתריצין: **אם כן**, שהתורה באה ללמדנו על קביעות מקום תרומת הדשן של מזבח החיצון בלבד, **לימא קרא**, היה די אם היה הכתוב אומר **"אצל המזבח"**, והיינו דורשים גזירה שוה **"אצל" "אצל"**. נאמר כאן **"אצל"**, ונאמר בדשן מזבח החיצון **"אצל"** ["ושמו אצל המזבח"], ודי בכך ללמדנו ששם הוא מקום שימת תרומת דשן החיצון.

מאי, למה הוסיפה התורה ואמרה **"אל מקום הדשן"**? אלא, בא הכתוב ללמדנו, **דאפילו דשן מזבח הפנימי**, גם הוא מקומו שם.

וממשיכה הגמרא לדון: **אשכחן**, מצאנו דרשה **למזבח הפנימי**,⁽⁴⁰⁹⁾ אבל דשן **מנורה**, **מנלן** שגם הוא מקומו שם?

ומתריצין: **"דשן"**, **"הדשן"**. כלומר,⁽⁴¹⁰⁾ זה שהתורה הוסיפה את אות ה"א הידיעה ואמרה **"הדשן"**, והיה די לומר **"דשן"**,

ומתריצין: **אמר רבי אלעזר**,⁽⁴⁰⁶⁾ **דאמר קרא**, **"והסיר את מוראתו בנוצתה, והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן"**.⁽⁴⁰⁷⁾ ודרשינן: **אם** מה שאמרה תורה **"אל מקום הדשן"**, **אינו ענין**, לא בא ללמדנו לדשן של **מזבח החיצון**, שהרי כבר נאמר בו **"ושמו אצל המזבח"** [ויבואר בהמשך], **תנחו ענין**, הרי הוא בא ללמד, **לדשן של מזבח הפנימי**. שכך היא המידה בתורה, שאם אינו ענין לו, תנהו לדבר אחר, הדומה לו.

ומקשינן: עדיין אין הדרשה מבוארת, כי **אימא**, הרי יתכן לומר כי **אידי ואידי**, שני הפסוקים מדברים בדשן של **מזבח החיצון**, כי ממה שנאמר **"ושמו אצל המזבח"** עדיין אינו ברור באיזה מקום אצל המזבח יתנו, במערבו או במזרחו, לפיכך, כתבה התורה **"אל מקום הדשן"**, וכדי **לקבוע לו מקום** ב"מזרחו" של כבש, ונאמר: הרי זה בא ללמד, ונמצא למד⁽⁴⁰⁸⁾.

ומנלן שגם דשן מזבח הפנימי הניחו שם

וצריך לבאר, שהוא סובר, כי מה שדרשו כאן ובירושלמי מדרשות המקראות, היא אסמכתא בעלמא, וכל עצם דין דישון מזבח הפנימי הוא מדרבנן.

406. הגאון יעב"ץ.

407. גירסת תוס' ושיטה מקובצת.

408. תוס' יומא שם.

409. גירסת השיטה מקובצת.

410. כן כתב השיטה מקובצת. וכן כתבו התוס'

אכן, **דישון** הדשן של המנורה אינו עבודה, ואילו **הטבת הנרות**, הוי עבודה. הילכך, לגבי דין המנורה, נקיונה והטבתה, צריך בגדי כהונה והוי עבודה, ואילו לגבי החלת דין מעילה על הדשן עצמו, אינו עבודה, ואף על פי שודאי עושהו בבגדי כהונה, לא חל דין מעילה על הדשן.

נמצא שאין הדברים סותרים. ועיין שם בחידושי הגרי"ז המאריך עוד.

ובשלהי הדברים חשוב מאוד להזכיר שיטת הרמב"ן, וזה לשונו [בתחילת מסכת יומא] **"אבל דישון מזבח הפנימי... שעיקר דישון נראה שהוא מדבריהם שאין לו עיקר מן התורה"**.

מהאות היתירה מרבינן גם לדשן המנורה.

מתניתין:

שנינו במשנה הקודמת "תורין שלא הגיע זמן, ובני יונה שעבר זמן, לא נהנין ולא מועלין".

ועל כך חולק רבי שמעון.

רבי שמעון אומר: תורין שלא הגיע זמן מועלין בהן, והטעם יבואר בגמרא,

אבל, בני יונה שעבר זמן, לא נהנין ולא מועלין⁽⁴¹¹⁾ בהן. כדברי התנא קמא.

גמרא:

הגמרא דנה בטעם מחלוקת רבי שמעון וחכמים. והגמרא רוצה לדמות דברי רבי שמעון בדין תורין שלא הגיע זמן לדבריו בדין "שחוטי חוץ". לפי שהשוחט והמעלה זבחים חוץ לבית המקדש [ויקרא יז] חייב כרת.

במה דברים אמורים, בקרבנות הראויים לבוא בפנים. אבל קרבנות שאינם ראויים לבוא בפנים, כגון: הרובע והנרבע וכולהו, אם הקריבם בחוץ לשם זבח, פטור. שנאמר [שם] בפרשת שחוטי חוץ "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן ה'", ודרשינן: כל שאינו ראוי לפני משכן ה', אין חייבין עליו.

שם [זבחים קיב ב] דנה המשנה בקרבנות כשרים, אלא שעתה אינו זמן הקרבתם, ושחטם בחוץ. כגון: אותו ואת בנו, שנשחט כבר אחד מהם היום, והרי אסור לשחוט השני. או "מחוסר זמן", והוא כל בהמה תוך שבעה ימים ללידתו, ואסור להקריבו, כמו שנאמר [שמות כב] "שבעת ימים יהיה עם אמו". רבי שמעון סובר: אף שאינו חייב כרת מאחר שאינם ראויים היום, מכל מקום, הואיל והם ראויים לאחר זמן, עובר בלא תעשה. שנאמר [דברים יב] "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש הישר בעיניו". ושם [קיד א] מבואר דרשתו מפסוק זה לאיסור לא תעשה ל"מחוסר זמן". ואילו חכמים חולקים עליו, ואינם דורשים דרשה זו, והם סוברים: כל שאין בו כרת, אין בו לא תעשה.

411. ממה שאמרה המשנה סתם "בני יונה שעבר זמן", משמע להו לתוס' [יא ב על פי השיטה מקובצת], שבכל אופן אין מועלין בהן, לא מיבעיא אם הקדישן אחר שעבר זמן, אלא, אפילו אם הקדישן בזמן, ובינתיים גדלו ועבר עליהם זמן, על כן, קשה לתוס': מאי שנא מחטאת שעברה שנתה עד שלא כיפרו בעליה באחרת, ששנינו לעיל [יא א] שמועלין בה? ומתריצים: בשלמא חטאת, הולכת לרעה,

ביומא שם. אבל התוס' כאן [כנראה, שהיתה להם גירסא אחרת] כתבו, שנלמד "דשן" "דשן" לגזירה שוה. ומבארים החק נתן והרש"ש, נאמר במזבח הפנימי "דשן", ונאמר במנורה "בהיטיבו" והוא מלשון "דשן", ודרשינן: מה דשן מזבח הפנימי מקום שימתו הוא במקום שפך הדשן, אף דשן המנורה. [ולפי הגר"ז בהערה 405, צריך לומר שאינה גירסא נכונה].

ומתרצינן: אמרי! אין לדמות תורין שלא הגיע זמנן למחוסר זמן בבהמה, כי מחוסר זמן, יש בו מעילה, מידי דהוה אבעל מום, כשם שיש מעילה בבהמת בעל מום, ומדוע יש מעילה בבעל מום?

דהוי בר פדיון, כיון שדינו להיפדות, ודמיו יפלו לנדבה לקנות מהן קרבן אחר, הילכך יש עליו קדושת דמים.

והוא הדין למחוסר זמן, הואיל ואם יפול בו מום, יפדה. נמצא שיש עליו, על כל פנים, קדושת דמים,

אבל הני עופות, תורין שלא הגיע זמנן, עתה⁽⁴¹⁴⁾ אינן ראויין לקדושת הגוף, וגם אינן

ומבררת הגמרא: בשלמא רבי שמעון, מבואר טעמו, מדוע מועלין בתורין שלא הגיע זמנן, כדקתני טעמא, כמו ששינונו [שם]: שהיה רבי שמעון אומר: כל הראוי לבוא לאחר זמן⁽⁴¹²⁾, הרי הוא בלא תעשה, ואין בו כרת. וכיון דאם שחטן בחוץ עבר בלא תעשה, אם כן, יש בהן חשיבות לענין שמועלין בהן,

אלא, לרבנן, אף אם הם סוברים שהשוחט מחוסר זמן בחוץ אינו עובר בלא תעשה,

מכל מקום קשה, מאי שנא, מה שונה דין תורין אלו, ממחוסר זמן, שהם ודאי קדושים ומועלין בהם⁽⁴¹³⁾, אף כשלא הגיע זמנם, ולמה אין מועלין בתורין שלא הגיע זמנן?

המיוחד לרש"י ורבינו גרשום, שקושית הגמרא היא על עצם חלות הקדושה. ומוסיפים: כיון שהיה ברור לגמרא שמועלין במחוסר זמן, יכלה הגמרא לומר בפשיטות: בשלמא לרבי שמעון, מועלין בתורין שלא הגיע זמנן כשם שמועלין במחוסר זמן. אלא לרבנן, מאי שנא ממחוסר זמן, ולמה אין מועלין בתורין כשם שמועלין במחוסר זמן.

אלא, לפי תירוץ הגמרא אליבא דחכמים, אין להשוות מחוסר זמן של עופות למחוסר זמן של בהמות. וכדי שלא תתעורר הקושיא על רבי שמעון: איך השווה עופות לבהמה, לפיכך אמרה הגמרא שטעמו אינו משום השוואת עופות לבהמה, אלא, שכלל בידי רבי שמעון, שמחוסר זמן יש עליו קדושה, ולומדה ממה שאמרה התורה לא תעשה על מחוסר זמן בשחוט חוץ. [ועיין מה שכתב האור שמח בפרק שלישי מהלכות גירושין הלכה טז].

414. מבואר על פי הקרן אורה. סיכום הדברים לדעתו, הוא: לדין מעילה ושיהיה מ"קדשי ה"

ומדמיה יקנו עולת נדבה, הלכך, עדיין נקראת "קדשי ה'". מה שאין כן בני יונה שעבר זמנן, כיון שאין פדיון לעופות, כמו שיבואר בגמרא, ואין שום תועלת בהן ובדמיהן ואינן מ"קדשי ה'" בשום צד, לפיכך, אין מועלין בהן. ועיין לקמן [הערה 419] בשם הקרן אורה.

412. גירסת השיטה מקובצת.

413. פירוש: היה ברור לגמרא שחכמים מודים שהמקדיש מחוסר זמן, אף על פי שאסור להקדישו, מכל מקום הרי הוא קדוש [עיין מנחת חינוך מצוה רצ"ג אות ו], וברור שמועלין בו [עיין משנה למלך פרק ב מהלכות מעילה הלכה טז].

ויש להוסיף ביאור: אם אכן חל ההקדש, הרי הוא נכלל בכלל מה שאמרה המשנה בפרק שני בכל הקדשים שמועלין בהם "משהוקדשו". הילכך, מקשה הגמרא: למה לא ימעלו בתורין שלא הגיע זמנן?

כן מפרשים התוס'. [ובהערה 416 יבואר דעת

הגמרא מביאה ויכוח עולא ורב חסדא. ושייך לדין "תורין שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן". ועיקר הדברים כבר נשנה לעיל בתחילת המסכתא.

ראויין לקדושת דמים, כיון דאין מום פוסל בעופות, לפיכך⁽⁴¹⁵⁾, אין לעופות פדיון⁽⁴¹⁶⁾,

הילכך, אין מועלין בהן.

מעשר בהמה ששינו [בכורות נו א] שגם לפני זמנן נכנסין לדין להתעשר וחלה עליהן קדושת מעשר בהמה, מפני שנלמד מבכור הקדוש מרחם, ומדוע לא נאמר כן בכל מחוסר זמן? וכתוצאה מכך שחלה עליהן קדושה, ימעלו בהם?

ומתריצין: אין עופות דומין לבהמה. בהמה שיש בה קדושה כשהיא בעלת מום, ומיגו שיש בה קדושה כשהיא בעלת מום, חלה עליה קדושה כשהיא מחוסרת זמן, מה שאין כן עופות, לא שייך מיגו זה. לפיכך, אינן קדושות כלל, כשהן מחוסרות זמן.

ולסיכום: המקדיש עופות מחוסר זמן אליבא דרבנן, לדעת המיוחס לרש"י ורבינו גרשום, לא נתפסת הקדושה [ועיין לקמן]. ולדעת התוס', נתפסת עליהן קדושה, אלא שאין מועלין בהם. וכדברי התוס' שההקדש חל, כתבו גם תוס' תמורה [יט] וזבחים [קיד]. וכן דעת הרמב"ם [פרק ג מהלכות אסורי מזבח הלכה ט"י]. ועיין חזון איש [קדשים דף קעד] ואבי עזרי [שם]. ויש עוד שיטה, והיא דעת רש"י ותוס' בכורות [כא ב] שאף בבהמה לא חלה קדושה על מחוסר זמן.

ואולם, בדעת המיוחס לרש"י ורבינו גרשום, כתב התקנת עזרא, שעל אף שקדושת הגוף לא חלה, מכל מקום, חלה קדושת דמים. [וצריך ביאור: אם כן, למה אין בהם מעילה?].

ואם נאמר כן, תתורץ קושית השפת אמת. שהקשה, אם לא חל קדושה כלל, אם כן, למה "לא נהנין"? [ועיין בשיטה מקובצת שיטת הראשונים, הסוברים, שכל דיון הגמרא באמת הוא, לענין איסור הנאה].

צריך שיהיה: או קדושת הגוף, או קדושת דמים עכשווית, או, לפחות, להיות ראוי לקדושת דמים. ובתורין שלא הגיע זמנן אין אחת מכל אלה, אף על פי שהן קדושות בלי ספק. ועיין שם, שבביאור זה מתורצות כמה קושיות.

וכן מתורצות קושיות השפת אמת. ועיין באחיעזר [חלק שני סימן מו]. והשתא, כתב הקרן אורה: בנקודה זו חולק רבי שמעון, וסובר, שמכל מקום, כיון שיהיו ראויין לאחר זמן, יש בהן מעילה, כשם שעוברים עליהם בלא תעשה כששחטן בחוץ.

415. כתבו התוס': זה אינו עיקר הטעם, כי על אף שאין מום פוסל בעופות, מכל מקום, נפסלין בחסרון אבר שלם, ובכל זאת, אף כשנחסרו אבר, אין להן פדיון. אלא, הטעם הוא, כמו ששינו במשנה [מנחות ק ב] "שלא נאמר [בתורה] פדיון אלא בבהמה". וכוונת הגמרא היא [על פי השיטה מקובצת]: אם אכן היה דין שמום פוסל בעופות, הייתי אומר, שהם דומים מאוד לבהמה, והייתי "למד" עופות מבהמה, לגבי דין פדיון. אבל היות ומום אינו פוסל בעופות, אין ללמוד אותן מבהמה. וכתב החזון איש [קדשים דף קעד] שמה שמחוסר אבר פוסל בעופות, אינו, משום שהוא "מום" גדול יותר, אלא הוא דין אחר והגדרה אחרת.

416. ביאור זה הוא לשיטת תוס'. אבל המיוחס לרש"י ורבינו גרשום מבארים, שדיון הגמרא הוא, על עצם חלות קדושה עליהם. ולשיטתם, קושית הגמרא אליבא דרבנן, הוא, למה לא חלה עליהם קדושה, מאי שנא ממחוסר זמן של

אמר עולא אמר רבי יוחנן: קדשים שמתו, כיון שהולכים לאיבוד ואינם ראויין אפילו לפדיון, יצאו מידי מעילה דבר תורה, כי אינם מ"קדשי ה'". אלא יש בהן מעילה מדרבנן. והנהנה מהם משלם קרן בלבד (417).
יתיב, ישב עולא, (418) וקאמר לחא שמעתא, ואמר שמועה זו.

אמר ליה רב חסדא: מאן שמע לך, מי ישמע לך, ולרבי יוחנן רבך! כי איך יתכן לומר שאין מועלין בהן מן התורה, וכי קדושה, קדושת מעילה שהיתה בהן קודם שמתו,

להיכן הלכה?

אמר ליה עולא לרב חסדא: לדבריך, תיקשי מתניתין, ששנינו במשנתנו: תורין שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן, לא נהנין, מדרבנן אסור להנות מהם, ולא מועלין בהן כלל, אף לא מדרבנן, והנהנה מהן אינו משלם אפילו קרן! (419)

ועתה, לדבריך רב חסדא, הכא נמי (420) בבני יונה שעבר זמנן, נימא, וכי תאמר "קדושה שבהן להיכן הלכה?" (421)

מקובצת, שמשלשון הסתמי שבמשנה, משמע בין אם הקדישן כשהן קטנים, ובין כשהקדישן אחר שגדלו. אבל הקרן אורה חולק, וסובר שמה שאמרו התוס' "אף" אם הקדישו אותן קודם זמנן, אינו מדוייק. ואמנם מדובר דוקא כשהקדישו אותן קודם זמנן.

והטעם, כי אם הקדישו אותן אחרי שאינם ראויין להקרבה, לא חלה עליהן אלא קדושת דמים. ובודאי מועלין בהם כבכל קדושת דמים [עיי' גמרא תמורה יט ב], ואף על עופות חל קדושת דמים [והא דאמרינן "אין פדיון לעופות", זה דוקא באופן שמתחילה חלה עליהן קדושת הגוף, כמו שאמרו התוס' מנחות ק ב ורש"י כריתות כח א].

420. והוא הדין, שהיה יכול להוכיח לו מחמש חטאות המתות, שאין מועלין בהן אפילו מדרבנן, כמבואר שם בתחילת המסכת. תוס'.

421. והנה, עולא לא תירץ על הקושיא, אלא הוכיח לו שאיננה קושיא. והטעם מבואר פעמים רבות [עיי' הערה 25], מפני שכל קדושת מעילה, הוא בהיותם מיועדים ל"קדשי ה'", וכשפקע מהם יעודם ל"קדשי ה'", מכל סיבה שהיא, מאיליה פקעה מהם קדושת מעילה. ועיי' שם

ואילו בשיטה לא נודע למי [בשיטה מקובצת] כתוב מפורש, שלא חל לא קדושת הגוף ולא קדושת דמים.

ונחזור לדברי המיוחס לרש"י ורבינו גרשום. על הראיה שהביאו ממעשר בהמה, הקשה המשנה למלך [שם], שאינה ראה כלל, כי שם אמרה כן הגמרא אליבא דרבי שמעון, והוא באמת סובר שהמקדיש מחוסר זמן חלה עליו קדושה. ואיך הביאו מכך ראה לרבנן?

417. כל הסוגיא מבוארת שם בדף ב ודף ג ועיי' שם בהערות 23, 25 ועוד. ובעיקר בהערה 54. ושם גם מבואר, למה תיקנו בהם חכמים דין מעילה. ולמה היתה הוה אמינא שלא תהיה להם מעילה מדרבנן, ומה טעם החילוק בינם לבין חמש חטאות המתות, ולבין שאר דברים שלא תיקנו בהם מעילה.

418. גירסא אחרת: רבא.

419. התוס' הוסיפו, שודאי מדובר אף אם הקדישו אותן קודם שעבר זמנן, וכבר נתפסה עליהן קדושה גמורה, ומתעצמת הקושיא "קדושה שבהן להיכן הלכה"? וכוונתם, למה שמבואר לעיל [הערה 411] בשם השיטה

ומה שאמר רב חסדא "וכי קדושה שבהן להיכן הלכה", התכוון לומר: וכי הקדושה ש"לא" היתה לה, להיכן הלכה, מי הביא עליה קדושת מעילה לאחר מיתתה?

ומקשינן: ולא?! וכי לא מצאנו דבר שבתחילתו אין בו מעילה כלל, ובסופו יש בו מעילה?!?

והרי דם, המעיקרא לית בה [בו] מעילה, ולבסוף אית בה [בו] מעילה,

דתנן, כמו ששינינו לעיל [יא א]: דם בתחלה אין מועלין בו, יצא לנחל קדרון מועלין בו, מדרבנן.

אמר ליה רב חסדא לעולא: מודינא לך, אני מודה לך, דבקדשים שמתו אין מעילה מן התורה, אלא איכא מעילה מדרבנן,

אבל, וקשיא לי, על דברי רבי יוחנן שאמר בלשון פסוקה "קדשים שמתו", ומשמע שבכל הקדשים הדין הוא ש"יש בהם מעילה מדרבנן", אפילו ב"קדשים קלים"⁽⁴²²⁾,

ועל דברים אלו קשה לי: מי איכא מידי וכי יש לנו כיוצא בו, כלומר, וכי יתכן, דמעיקרא שבתחילתו, לא אית ביה מעילה, אפילו מדרבנן, ולבסוף לאחר שמתו אית ביה מעילה?!

היתה להם, "להיכן הלכה" מי הביאה אליהם. עד כאן דברי התוס'.

וברור, שגם פירושם ב"וכי קדושה שבהן וכולהו" הוא דחוק, והתוס' עצמם מרגישים בדוחק זה.

ונכנסו בדוחק זה מפני שתי סיבות: האחת, מפני שהיה ברור להם שבתורין מועלין מן התורה בהגעת זמנם, והוא קושייתם הראשונה. ועוד, מפני שלפי גירסתם, רב חסדא הוא האומר "מודינא לך וכולהו", ובא להסביר קושייתו הקודמת. אבל בפירוש המיוחס לרש"י, אכן מפרש כפירוש התוס' בהוה אמינא, ובשני שינויים, שעל פיהם יבואר הכל על נכון. ראשית, הוא סובר שתורין בהגעת זמנן מועלין בהם מדרבנן בלבד! ועוד, גרס בגמרא [על פי הצאן קדשים]: "אבל מודינא לך", והם סיוס דברי עולא. כלומר, אף שקושייתך אינה קושיא, וקדושתן מן התורה, פקעה לה והלכה, כיון שמתו, מכל מקום גזרו עליהם חכמים מעילה.

ועל דברים אלו, שעתה מבארם עולא, מקשה רב חסדא קושיא חדשה, והיא [במיוחס לרש"י

בשם הקובץ שיעורים. הילכך, אין מועלין בהם מן התורה. אלא, דבקדשים שמתו, מועלין מדרבנן, ואילו בכני יונה שעבר זמנן, אין מועלין אפילו מדרבנן, כמו שהוכיחו התוס' [עיין הערה 403]. וטעם החילוק ביניהם, כתב השפת אמת, כי קדשים שמתו, אינו ניכר עליהם, והרואה סבר שנשחטו, לפיכך גזרו בהם רבנן מעילה. מה שאין כן בכני יונה, ניכר עליהם שהם גדולים ואינן ראויין להקרבה.

422. זהו פירוש התוס' במסקנתם. ובתחילה רצו לפרש, שהקושיא היא מתורין שלא הגיע זמנן, שבתחלה אין מועלין בהן, ולבסוף, בהגעת זמנן מועלין בהן מן התורה. ועל פירוש זה מקשים: אם כן, מה הביאו ראיה מדם, הלא בדם מועלין רק מדרבנן, ואילו הקושיא היתה מתורין, שמעילתן הוא מן התורה בהגעת זמנן. ועוד, הרי משמע שרב חסדא בא להסביר את קושייתו הקודמת "וכי קדושה שבהן להיכן הלכה", ולפי פירוש זה מקשה קושיא אחרת לגמרי. אבל לפי פירושם במסקנא, נכללת הקושיא בקושייתו הראשונה, ומתפרשת "וכי קדושה שבהן", שלא

ומתריצין: אמרי! אין מדם ראייה, כי התם, בדם, נמי איכא מעילה מעיקרא, בתחילתו משעת הקדשתו מועלין בו.

אף על פי ששנינו [יא א] שדם בתחילתו אין מועלין בו, היינו דוקא אחרי שחיטת הבהמה, כאשר הדם ראוי לכפרה, ונתמעט מדרשות הכתובים⁽⁴²⁴⁾. מה שאין כן, בדם בהמה בחייה, שהדם עדיין אינו ראוי לכפרה, מועלין בו. ועל כן דנה הגמרא.

גופא, למדנו לעיל, אמר רב הונא אמר זעירא: המקיז דם לבהמת קדשים, בחייה, אותו הדם אסור בהנאה ומועלין בו מן התורה, כמו שיבואר, וכיון שכן, יש עליו מעילה מדרבנן גם בסופו אחרי יציאתו לנחל קדרון.

יב-ב דאמר רב הונא אמר זעירא⁽⁴²³⁾: המקיז דם לבהמת קדשים, בחייה, אותו הדם אסור בהנאה ומועלין בו מן התורה, כמו שיבואר, וכיון שכן, יש עליו מעילה מדרבנן גם בסופו אחרי יציאתו לנחל קדרון.

הגמרא שבדם יש מעילה מחיים, וכיון שכן, יש מעילה אחרי ירידתו לנחל קדרון [על הקושיא: וכי יש לך דבר שמעיקרא אין מועלין ולבסוף מועלין?], אכתי קשה, איך מועלין בדם קדשים קלים אחרי ירידתו לנחל קדרון, בשעה שמעולם אין בו מעילה אף לא בחיי הבהמה? ועיין שם, שסובר, שמכל מקום, יש איסור מעילה מדרבנן בכל קדשים קלים.

426. מפשטות לשון הגמרא משמע שהדיון הוא על הדם, ולא על עצם ההשתמשות בבהמה, ולא על הכחשת הבהמה. וכן הוכיחו השפת אמת והחזון איש [בכורות סימן כא אות ט] מקושית הגמרא לקמן מ"פרש", שאם נאמר שההנאה היא עצם ההשתמשות בבהמה, מה הקשה רב המנונא מפרש, הלא הפרש יצא מאיליו.

אלא, כתב החזון איש, שאמת היא, שגם על עצם ההשתמשות בבהמה, מעל. ומכל מקום, לא יצא הדם לחולין אחרי מעילת ההקזה, ועדיין יש בדם מעילה, כיון שבקדשי מזבח יש מועל אחר מועל.

אבל השפת אמת כתב שלא שייך לומר "יש מועל אחר מועל". ולדעתו, אם נהנה בעצם ההקזה יצא הדם לחולין, ושוב אין מועלין בו. ובאיזה סברא נחלקו? נחלקו, האם יש על הדם דין קדשים שמתו, או לא. ויבואר בהערה הבאה.

לא כל כך ברורה הגירסא, ועיין ברבינו גרשום ובשיטה מקובצת אות יא]: בשלמא, מה שאמרת שבקדשים שמתו גזרו בהם חכמים מעילה, ניחא, מפני שבתחילה היה להם מעילה מן התורה, אלא, קשה לי: תורין שלא הגיע זמנן, איך גזרו בהם חכמים מעילה, אחרי הגעת זמנן, הלא מתחילה לא היה בהם מעילה כלל? ומבואר הוכחת הגמרא מדם, כי גם בדם אין מעילה בתחילתו כלל, ובסופו גזרו בו חכמים מעילה.

ולסיכום: תורין שהוקדשו לפני זמנן, והגיע זמנן, לדעת התוס': מועלין בהם מן התורה, ולדעת המיוחס לרש"י: מדרבנן.

423. גירסת השיטה מקובצת.

424. ומבואר לעיל [יא ב]. ועיין בהערה 372.

425. טעם כפילות הלשון "אסור בהנאה ומועלין בו", כתב הצ"ח [ברכות לא ב], שמה שאמר "אסור בהנאה", היינו בבהמת קדשים קלים, שאין בהם מעילה, וממילא גם לא לדמייהם, ויש עליהם "איסור הנאה" מן התורה [כמבואר בהערה 54, 213]. ומה שאמר "מועלין בו", היינו בקדשי קדשים שיש בהם מעילה.

אבל השפת אמת מדייק מהסוגיא הקודמת, שמכל מקום, מועלין אף בדם קדשים קלים. כי אם נניח, שאין בהם מעילה מחיים, מה תירצה